

Goyas sista självporträtt delar han med sin läkare

Ett dubbelporträtt: Goya själv är den sjuke, mannen som hjälper honom är hans vän och läkare doktor Eugenio Garcia Arrieta.

I Francisco de Goyas sista självporträtt visar han sig själv som sjukdomspinad patient under ett nattligt astmaanfall. Hans lätta cyanos, kroppshållningen, huvudets position med det rufsiga håret och den vänstra handens grepp kring lakanet är perfekta observationer. Man anar hur han kämpar för att få luft.

Med i bild är hans vän och läkare doktor Eugenio Garcia Arrieta, den framstående Madridläkaren som skötte alla Goyas krämpor och slutligen gav honom det sjukintyg som behövdes för utresetillstånd till Bad Plombières i Frankrike, i själva verket en flykt till Bordeaux, där Goya stannade till sin död 1828.

Dr Arrietas vänliga, fasta och observanta blick är den perfekta husläkarens. Hans professionella grepp kring patientens skuldra och medicinglasat inget förtroende. Det är den doktor alla söker, den medmänskliga och pålitliga hjälparen.

På målningens baksida tackar Goya sin läkare för den klokhets, skicklighet

och vänskap som under åren botat hans sjukdomar.

Francisco Goya, född 1746, var en kontrasternas man, en konstens förnyare, en temperamentsfull revolutionär, en fulsnygg gatpojke och en behärskad hovman. Han upplevde intensivt ungdomens glada leverne, liksom ålderns många lidanden under Spaniens kris- och krigsår.

Då han stod på höjden av sin skaparkraft drabbades han vid 46 års ålder av en hastigt påkommen sjukdom med feber, blindhet, dövhet och yrsel. Synen återkom, men dövheten och yrseln kvarstod under resten av hans liv.

Diagnosen är omdiskuterad. Den engelske öronkirurgen sir Terence Cawthorne, som sett flera liknande fall, ansåg att det rörde sig om den mycket ovanliga sjukdomen Vogt-Koyanagi-Harada-syndromet, som karakteriseras av meningoencefalitiska symtom och uveit.

Krafterna och målarglädjen återkom, men dämpades av depressioner och iso-

lering. År 1795 målade Goya hertiginnan av Alba i olika versioner, 1797 påbörjade han arbetet på de berömda etsningarna, »Los caprichos«, ett ord som här mera syftar på mardrömmar än på nycker, överraskningar. År 1808 kom fransmännens ockupation av Spanien. Goya skildrar motståndet i tavlan »Den 3 maj«, den första revolutionära målningen i historien.

Som änkling flyttade Goya 1819 in i en villa, som redan hade namnet »Den döves hus«, »La quinta del sordo«. Där målade han de kända smärtfyllda 14 väggmålningarna, som senare skickligt lossats från kalkväggarna och överförts till Pradomuseet.

Det var i den döves hus han 1820 målade dubbelporträttet av sig själv och dr Arrieta. Tavlan finns idag, efter många öden, i The Minneapolis Institute of Arts i Minnesota.

Tomas Gejrot
docent, Åhus

Nils Tryding
professor emeritus, Åhus

Axel Höjer

Ideologen som förändrade den svenska sjukvården

Axel Höjer (1890–1974) var en av 1900-talets ideologer som förändrade den svenska sjukvården i många avseenden. Han började arbeta som barnläkare och utvecklade den moderna barnvårdscentralen tillsammans med hustrun Signe, som var sjuksköterska.

I källaren hemma studerade han marsvin och C-vitamin utan att ha gått

forskarkurser eller ha finansiering och disputerade 1924 på en avhandling om skörbjugg.

Han blev generaldirektör för Medicinalstyrelsen 1935. År 1946 presenterade han sitt förslag till sjukvårdens framtida organisation, som mottogs med stor tveksamhet. Läkarkåren bevakade sina revir på gängse sätt.

Höjer lämnade Medicinalstyrelsen 1952 och ägnade sina återstående yrkesverksamma år till omfattande internationellt engagemang, i bl a Indien, Ghana och Vietnam.

Medicinhistorisk paus

Trots motgångarna kom hans arbete att få ett stort genomslag. Den obligatoriska sjukvårdsförsäkringen och den s k Sjukronorsreformen 1970 var den sista kompletteringen av de förslag Höjer väckt 20 år tidigare.

Stephan Rössner
professor, Karolinska
Universitetssjukhuset Huddinge